

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תתקצג

ערב שבת קודש
פרשת ראה

כ"ו במנחם-אב ה'תשע"ג

יוצא לאור עלידי

מכון ליובאוויטש שעליד

צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

שחרית: מהיום, אחר תפילת שחרית, תוקעים בשופר: תשר"ת, תש"ת, תר"ת²⁸.

ממשיכים בתקיעות בכל החודש, חוץ משבת-קודש וערב ראש-השנה (תוקעים בכל כינוס וכו', ובפרט לילדים). אם לא תקעו בשופר בסיום תפילת שחרית, מנהג נכון שיתקעו בשופר לאחר תפילת מנחה²⁹.

מהיום, עד ערב יום-הכיפורים ועד בכלל, אומרים בכל יום – במשך היום – שלושה פרקי תהילים לפי הסדר. מי שהחסיר – יתחיל מהיום שהוא עומד בו, ואת אשר החסיר – ישלים [=וא"י אפשר לומר 'מראש' את הפרקים של הימים הבאים]³⁰. נהוג לאומרם בציבור אחרי אמירת שיעור התהילים היומי, קודם קדיש יתום³¹.

חודש אלול הוא אחד הזמנים המתאימים שבהם נהגו לנגן את ניגון 'ארבע הכבות' של רבנו הזקן³².

העבודה דחודש אלול (כולל התשובה שבו²¹) היא בשמחה רבה, שלא יכולה להיות שמחה גדולה ממנה, שהרי 'המלך בשדה... ומראה פנים שוחקות לכולם'²².

יש לעורר את העם בדרכי נועם ומתוך ענווה, וחלילה לומר (בכל השנה, ובמיוחד בחודש אלול, חודש הרחמים והסליחות) דברים קשים על ישראל – בנו יחידו של הקב"ה²³.

יש להרבות בברכות בחודש זה, ולשלול ענייני היפך הברכה ח'²⁴.

כשכותבים מכתב בחודש אלול, נהגו לאחל 'כתיבה וחתימה טובה'²⁵. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג לאחל זאת בסיום מכתביו²⁶. כן הורה להשתדל לברך (ולתברך) איש את רעהו ואשה את רעותה, וכן הטף, ילד לחברו וילדה לחברתה, גם בעל-פה פנים-אל-פנים²⁷.

(21) ראה שיחת ח"י אלול תשל"ז סל"ד.

(22) ספר-השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 618.

(23) לקוטי-שיחות כרך כד עמ' 308, 'התועדויות' תשמ"ה ח"ד עמ' 1929 ועוד.

(24) שיחת כ' מנ"א תשמ"ו סי"ט-כ.

(25) 'ספר מהרי"ל – מנהגים' (הוצאת מכון-ירושלים עמ' רנט), הובא בא"ר ס' תקפ"א ס"ק א ובבאר-היטב שם ס"ק י.

(26) 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' יב. לעיל שם נקבצו גם מנהגי רבותינו נשיאינו שלפניו בנדון.

(27) ספר-השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 610.

"מנהג ישראל שגם ילדים שקודם בר (או בת) מצוה יברכו [גם את הגדולים], אף שא"ז דרך-ארץ..." ('התועדויות' תשמ"ח ח"ד עמ' 339, עי"ש).

(28) ספר-המנהגים – מנהגי חודש אלול (עמ' 53 ואילך). הטעם – עשר קולות, כנגד עשר כוחות הנפש (לקוטי-שיחות ח"ב עמ' 446).

(29) 'וכמדובר כמה פעמים, ויש רמז לזה בכמה מקומות' – ר"ד משיחת יום ג' דסליחות, כ"ד אלול תנש"א, לנשי ובנות חב"ד.

(30) ספר-המנהגים שם.

(31) 'אוצר' שם.

(32) ספר-השיחות תרפ"ח עמ' 12. בלקוטי-דיבורים עמ' 204 "ראש-חודש אלול", ובליקוטי רשימות שבראש ספר-הניגונים עמ' כד, מובא מאותו מקור "בשעת התפילה (כשמתפללים ביחידות באריכות)". ספר-השיחות תש"א עמ' 85-86 – 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' יד-טו.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"ו במנחם-אב ה'תשע"ג - ג' באלול ה'תשע"ג

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ"ו במנחם-אב	ה' מעילה פרק ח. לך אזהב וגו'. ספר הקרבנות והוא ספר תשעים... ה' קרבן פסח... בפרקים אלו. פרק א-ב.	ה' פסולי המוקדשין... בפרקים אלו. פרק טו.	מל"ת קיד. מ"ע נה. מל"ת קטו. קטז.
ש"ק	כ"ז במנחם-אב	פרק ג-ה.	פרק טז.	מ"ע נו. נו. נח.
א'	כ"ח במנחם-אב	פרק ו-ח.	פרק יז.	מל"ת קכה. קכג. קכח. קכו. קכז. קכא. קכב.
ב'	כ"ט במנחם-אב	פרק ט-י. ה' חגיגה... בפרקים אלו. פרק א.	פרק יח.	מל"ת קיז. קיט. קיח. מ"ע נג. נב.
ג'	ל' במנחם-אב	פרק ב-ג. ה' בכורות... בפרקים אלו. פרק א.	פרק יט.	מ"ע נד. מל"ת קנו. רכט. מ"ע טז. עט.
ד'	א' באלול	פרק ב-ד.	ה' עבודת יום הכפורים... בפרקים אלו. פרק א.	מל"ת קמד. קח.
ה'	ב' באלול	פרק ה-ז.	פרק ב.	מ"ע עח.
ו'	ג' באלול	פרק ח. ה' שגות... בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק ג.	מל"ת קט. מ"ע סט.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר*		זמן וציצית ותפילין	זריחה החמה	סוף זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד' לפני הזריחה							
ו', כ"ו במנחם-אב	3:35	4:36	5:00	6:04	9:20	12:47	1:21	7:37.0	8:03
ש"ק, כ"ז במנחם-אב	3:36	4:36	5:01	6:04	9:20	12:47	1:21	7:36.2	8:02
א', כ"ח במנחם-אב	3:38	4:37	5:02	6:05	9:20	12:47	1:21	7:35.3	8:01
ב', כ"ט במנחם-אב	3:39	4:38	5:03	6:06	9:21	12:47	1:21	7:34.5	8:00
ג', ל' במנחם-אב	3:40	4:39	5:04	6:06	9:21	12:46	1:20	7:33.6	8:00
ד', א' באלול	3:41	4:40	5:05	6:07	9:21	12:46	1:20	7:32.7	7:59
ה', ב' באלול	3:43	4:41	5:05	6:08	9:21	12:46	1:20	7:31.8	7:58
ו', ג' באלול	3:44	4:42	5:06	6:08	9:22	12:46	1:20	7:30.8	7:57

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. האנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
ראה	6:59	8:14	7:15	8:16	7:07	8:17	7:16	8:15
שופטים	6:53	8:07	7:09	8:09	7:01	8:10	7:10	8:08

עורך אחראי: לוי יצחק שייקביץ • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף יצחק אולידורט
 מו"ל: מכון ליובאוויטש שעלייד צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז
 יו"ר: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונוב
 כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169
 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il
 ISSN 0793-7474

תתקבל אומרים 'לדוד ה' אורי' ועלינו, ורק אחרי עלינו אומרים קדיש יתום⁶.

במשך יום זה תוקעים להתלמד⁷.
 מנחה:

לפני עלינו אומרים 'לדוד ה' אורי' (ראה לעיל בשחרית). המתפלל במניין שבו אומרים עלינו תחילה, יאמר עלינו עם הציבור, ו'לדוד ה' אורי' לאחר זה⁸.

יום רביעי

א' באלול – ב' דראש-חודש

חודש אלול⁹:

מנהג ישראל להוסיף בחודש אלול ביתר שאת וביתר עוז בתפילות ובתחנונים (ובפרט באמירת תהילים¹⁰) ובעבודת התפילה, בלימוד התורה (ובפרט – פנימיות התורה¹¹), וכן בגמילות-חסדים

6 ספרי-המנהגים עמ' 17. כיוון שהטעם הוא כדי למעט באמירת קדיש כשאנו מוכרח, מסתבר שגם 'חיוב' מאנ"ש המתפלל במניין שאומרים עוד קדישים, לא יאמרם.

7 המנ"א (תקפא ס"ק א) הביא שתי שיטות בזמן התחלת התקיעות, אם ביום א' דר"ח או ביום השני, והכריע שאין לזו מהמנהג להתחיל ביום השני (אבל במקום שאין מנהג הכריע בהוספת לשו"ע רבינו לבעל 'דברי נחמיה' שם ס"ו א, להתחיל ביום הראשון). ומנהגו הוא כעין פשרה בין השיטות. ובלקוטי שיחות כרך לד עמ' 95 נתבאר, שתקיעה זו היא 'קול אחד', מעין 'תקיעה אחת' דיום-הכיפורים. מסתבר שכדי להתלמד צריך לתקוע הן קול אחד והן שברים ותרועה, אך מסתמא אין קפידא במספרם.

8 אג"ק כרך יט עמ' תל. אלא שעליו לזכור, לומר את פסוקי 'אל תירא' ואך צדיקים' ששייכים לסיום התפילה – רק אחרי 'לדוד אורי'. המקור לאמירת עלינו עם הציבור – במקום שמותר להפסיק – הוא בא"ר (רלזד), בבית מאיר ובמחצית-השקל (סי' סה – בק"ו מאמירת תהילה לדוד עם הציבור שנו' שם במ"א ס"ק ג ובשור"ע אדה"ז ס"ב), הובא בקצות-השולחן סי' יג ס"ו.

9 בכמה פרטים במנהגי חודש אלול נעורתי ברשימתו של הרה"ח רמ"א שי' זעליגסאהן בכפר חב"ד, גיליון 918 עמ' 72.

10 'אוצר מנהגי חב"ד', שם.

11 לקוטי-שיחות ח"ב עמ' 383 וח"ד עמ' 1345. ולהעיר, שע"פ המסופר בלקוטי-דבורים (ח"א דף קטזא) שהיו אומרים או לומדים בחודש אלול בליובאוויטש 'תיקוני זוהר', הסיק הרבי שאכן היה מנהג כזה (המוזכר בהקדמה הא' של ס' כסא מלך על תיקוני זוהר) בין חסידיו חב"ד, אע"פ שאין הכוונה שחייבים לנהוג בזה (משיחת ש"פ נצו"י תשכ"ב).

ובצדקה¹², ובאהבת-ישראל בכלל¹³, והתעסקות מיוחדת ב'מבצעים'¹⁴.

גם לנשים, יש להקפיד שלא יעבור עליהן יום ללא לימוד הלכות הצריכות וענייני מוסר וחסידות הקשורים לחודשי אלול ותשרי¹⁵.

כיוון שבמדינות אלה שנת הלימודים מתחילה בחודש אלול, יש להגביר בחודש זה את הפעילות בענייני חינוך¹⁶.

בישיבות תומכיי-תמימים מוסיפים בחודש זה (התלמידים, והראשיישיבה והנהלה לא-כלי שכן) זמן ללימוד חסידות, ובפרט מאמרי 'עבודה', ומאמרים השייכים לאלול, כגון: אגרת-התשובה בתניא, דרך החיים, שער התשובה ושער התפילה, לקוטי תורה (שכבר מפרשת דברים ואילך מדובר שם אודות התשובה), עטרת ראש, וכן עוסקים בתפילה במתינות ובחשבון-נפש¹⁷.

מעבודת חודש זה: עריכת חשבון-צדק על השנה שעברה וקבלה טובה על השנה הבאה¹⁸, והגברת הזהירות והפעילות בסוד מרע ועשה טוב¹⁹.

נוהגים לבדוק בחודש זה תפילין ומזוזות (אם כבר עברו שנים-עשר חודש מבדיקתן האחרונה), וכל אשר ימצאו בדק בשאר מצוות – יתקנו. וכדאי ונכון ביותר, שכל אחד ואחד ישתדל לפרסם זה – נוסף על הקיום בעצמו – בכל מקום שידר מגעת, בכל מקום ומקום, לכל אחינו בני ישראל שליט"א²⁰.

12 צ"ל באופן ד'מתנות (לאבוינים) הן בכמות והן באיכות, שיהיה דבר חשוב הן מצד הנותן והן מצד המקבל – 'התועדויות' תשמ"ט ח"ד עמ' 209.

13 ספרי-השיחות תשמ"ט ח"ב עמ' 700, תש"נ ח"ב עמ' 638, 643 וש"נ.

14 שיחת ש"פ ראה תשל"ד ס"ג. ש"פ ראה תשל"ז ס"כ.

15 משיחת ח"י אלול תשל"ז, הנחת הת' בלתי מוגה סל"ב, עיי"ש.

16 לקוטי-שיחות כרך יד עמ' 261, וראה שם עמ' 251. שיחת ח"י אלול תשל"ח סי"ט.

17 'אוצר מנהגי חב"ד' אות ג, וש"נ.

18 שיחת ש"פ ראה תשל"ל ס"ב.

19 שיחת אדר"ח אלול תשל"ה ס"ב.

20 ספרי-השיחות תשמ"ח שם, ממטה-אפרים סי' תקפ"א ס"י. לוח כולל-חב"ד. וראה שיחות-קודש תשל"ד ח"ב עמ' 377, שכאשר זקוקים לברכה מיוחדת, עדיף לבדוק מידי י"ב חודש (כהידור קבוע – ואפילו שלא בחודש אלול).

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת ראה

כ"ז במנחם-אב – מברכים החודש אלול
אמירת כל התהילים בהשכמה בציבור. אחר-
כך לומדים במשך כשעה מאמר חסידות המובן
לכולם, ואחר כך התפילה.
המולד: יום שלישי בלילה – אור ליום רביעי,
בשעה 10:02, וחלק אחד.
מברכים ראש-חודש אלול: ביום השלישי וביום
הרביעי.
אין אומרים אב הרחמים.
אחר התפילה – התוועדות בבית-הכנסת!
פרקי-אבות – פרק שישי.

יום שני

כ"ט במנחם-אב

ערב ראש-חודש.
ביום זה יש להוסיף בתורה, תפילה וצדקה.
במנחה אין אומרים תחנון.

יום שלישי

ל' במנחם-אב – א' דראש-חודש אלול

בתפילת שמונה-עשרה אומרים: 'עלה ויבוא'
(מזכירים זאת בטפיחה על הבימה קודם תפילת
שמונה-עשרה. בקייטנות וכדומה שמכריזים את
סדרי התפילה – באופן המותר² – יש להכריז גם

(1) יש לפרסם בכל מקום (כולל ההולכים לדבר בבתי-כנסת) על-
דבר ההשתדלות בנתינת צורכי חגג לראש-השנה, כלשון הכתוב
"איכלו משמנים ושתו ממתקים ושילחו מנות לאין נכון לו" (סה"ש
תנש"א ח"ב עמ' 808).
(2) במקום צריך להדריך את המתפללים בכל קטע, ואין מי שיוכל

את אמירת 'עלה ויבוא').
הרבי הורה להתחיל באיחולי 'כתיבה וחתימה
טובה' מהיום³. ופעמים רבות שהיה מקדים יותר⁴.
בשחרית, אחרי חזרת הש"ץ: הלל, ואברהם זקן,
קדיש תתקבל. שיר-שלי"ם, ברכי נפשי, לדוד ה'
אורי, קדישיתום.
קריאת התורה דראש-חודש. חצי קדיש. אשרי.
ובא לציון. יהללו. חליצת תפילין דרש". הנחת
תפילין דרבננותם, ג' פרשיות דקריאת-שמע, קדש,
והיה כי יביאך, שש זכירות, חליצת תפילין דרבנור
תם. הש"ץ אומר בקול⁵ איזה מזמור (או לפחות
שלושה פסוקים האחרונים), חצי קדיש. מוסף.
מהיום עד הושענא-רכה ועד בכלל אומרים
'לדוד ה' אורי' בשחרית אחר שיר של יום, ובמנחה
קודם עלינו. אומרים קדישיתום רק פעם אחת
אחרי כל המזמורים (שיר-שלי"ם, [בר"ח: ברכי
נפשי], 'לדוד ה' אורי'); וכן במנחה – לאחר קדיש

לעשות זאת מבלי להתפלל עמהם, וגם לא ניתן לעשות זאת ע"י
הנפת שלטים עם מספרי העמודים בזמנים המתאימים, בש"ת
אגרות משה (או"ח ח"א סי' כב) מתיר זאת רק בין המזמורים
דפסוקי דזמרה, וכמונן בין ישתבח ליוצר, אך לא בק"ש וברכותיה
אפילו בין הפרקים. וראה מש"כ בזה בקובץ הערות וביאורים
דישיבת אהלי תורה, גיליונות: תת"כ עמ' 95 ותתמ"ו עמ' 40. בעיקר
דנו מצד צורך התפילה, ובפרט ע"פ הד"מ סי' קיא ס"ק ב, עיי"ש.
ולכאורה יש לדון במצב כזה דהוי כמו אפרושי מאיסורא כשאי-
אפשר בעניין אחר (דשרי כמ"ש בכף-החיים סי' סו ס"ק ז. וראה
אשיישראל פי"ט הע' א).
(3) 'התוועדות' תשמ"ו ח"ד עמ' 339 (מבואר שם שהעיקר הוא
הברכה פא"פ, אם כי מדובר גם על כתיבה כשחל בחול, כמנהג
המובא להלן ע"י ציון 25).
(4) 'אוצר מנהגי חב"ד', אלול, עמ' יג.
(5) כן צ"ל ע"פ האמור בס' המנהגים עמ' 6 ד"ה כ"ק אדמו"ר (וכ"פ
בקצות השלחן סי' טו ס"ב (עיי"ש בבדי השלחן) וסי' כו ס"ז).

אחריות החינוך בדורנו

מה בין הדורות הקודמים לדורנו? • שלשה שלבים בבניית עולמו
של הילד, ותפקיד המוסדות לגבי כל שלב • יש לנצל את השעות
הבודדות המוקדשות לחינוך לבנין היסוד – וכשישאר זמן פנוי,
וסיפו לבנות קומות נוספות... • על העוסקים בחינוך להכיר את החסר
בתלמידים, במקום להתעסק ב'מגדלים הפורחים באוויר'... • משיחת
כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, לקראת התחלת שנת הלימודים

הילד לא ידע מציאות אחרת – שהנהגה בכל
ענייניו היא על פי שולחן-ערוך.
וכיון שהקשר עם אלקות קיבלו בבית, ועניין
הקדושה בחיי היום-יומיים היה מן המוכן (כיון
שלא ידעו דרך אחרת) – אזי נשאר עבור החדרים
תלמודי-תורה וישיבות רק העניין השלישי –
לבנות את "מציאותו" ברמ"ח אברים ושס"ה
גידים, על ידי הידיעה בהלכות של רמ"ח מצוות
עשה והידיעה בהלכות שס"ה מצוות לא תעשה,
שהם כנגד רמ"ח אברים ושס"ה גידים³.
אמנם בימינו אלו, הנה מצד כמה וכמה סיבות
[והסיבה העיקרית היא – "כי מנסה ה' אלקיכם
אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלקיכם גו"⁴]
הסדר הוא שכאשר מקבלים ילד לתלמוד-תורה,
או אפילו לחדר, או אפילו לישיבה קטנה, או
אפילו לישיבה גדולה, הנה לא זו בלבד שעדיין
אינו מציאות בידיעות התורה, אלא חסר לו אפילו
בקיום מצוות מעשיות, וחסר לו בעיקר העיקרים
– הכרה בעומק הנפש שיהודי מוכרח ביהדות, ואי
אפשר בלאו הכי, דאם לא כן אינו מציאות כלל!
ובמילא, תפקידה של הישיבה הוא – לבנות את
התלמיד מן היסוד עד הגג, מכף רגלו ועד קדקודו;
לא רק שיהיה "למדן", אלא שיהיה מקיים מצוות
בפועל, ויתירה מזה, שיקבל את עיקרי ויסודי

א. בהמשך¹ למדובר לעיל אפילו בעניינים
גשמיים, שלכל לראש צריכים לקשר את הדבר
עם הקב"ה, ואחר כך להתחיל להמשיך בו קדושה,
ורק אחר כך נעשה הדבר מציאות בעולם – הרי על
אחת כמה וכמה שכך צריך להיות בענייני תורה
ובמקומות שמהם תצא תורה, דהיינו ה"חדרים",
תלמודי-תורה וישיבות, שלכל לראש צריכים
לראות שהתלמידים יהיו קשורים עם אלקות על
ידי יהדות; אחר כך צריכים להמשיך בהם קדושה
על ידי מצוות מעשיות; ורק לאחר זה יכולים הם
להיות "מציאות", מציאות תורנית, דהיינו, יהודי
שענינו הוא תורה, הן במוח החכמה הן במוח
הבינה והן במוח הדעת וההעמקה.
והנה², בדורות שעברו הרי חלק עיקרי מעבודה
זו היה כבר נפעל בבית, ובמילא לא היה צורך
לעסוק בזה בישיבה, ואפילו לא בתלמוד-תורה או
בחדר;

ה"מציאות" בכל בית יהודי היתה מציאות של
יהדות ("א' אידישע מציאות"). על כל צעד וצעד
היו נפגשים עם אלקות – על ידי עניין של מצוה או
דבר-תורה. וכמו כן היה מונח בפשיטות – שהרי

(1) ראה גם מכתב י"ד שבט שנה זו (אגרות-קודש ח"י ריש ע'
שיד): "כידוע גדול ערך הענין והכרח המוחלט בדורנו זה
ביחוד בחינוך על טהרת הקודש הוא המחזיק את בני ובנות
ישראל גם בעיקרי היהדות וכו', כמדובר בארוכה בשיחת
יום ההילולא".
(2) ראה גם מכתב י"א מ"ח שנה זו (אגרות-קודש שם ע' מח).

(3) זח"א קע, ב.
(4) פ' ראה יג, ד.

כל האומר דבר בשם אומרו

הא למדת, כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, שנאמר:
ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי (פרק ו, משנה ו)

...יש לבאר הנהגת רבותינו נשיאינו, שלמרות החיוב לומר דבר בשם אומרו, ו"כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם", ובפרט על-פי מה שכתב המגן-אברהם בסימן קנו "כל שאינו אומר דבר בשם אומרו עובר בלאו", מכל-מקום, לא הקפידו רבותינו נשיאינו על כך:
רבינו הזקן בספר התניא – אף שכתב כמה עניינים ששמע מרבותיו, כמו שכתב ב"דף השער": "מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים", אף-על-פי-כן, רק ב' פעמים מזכיר את הבעש"ט (בשער היחוד והאמונה ובאגרת הקודש). וב' פעמים את הרב המגיד (בח"א ובאגרת הקודש).

וכן אדמו"ר האמצעי – אף שכתב בהקדמתו לספריו שהם עניינים מרבינו הזקן עם ביאורים, אף-על-פי-כן אינו מציין בכל עניין מה אמר רבינו הזקן ומה הביאור שלו.
וכן הצמח צדק – אף שמעתיק כמה פעמים מדברי אדמו"ר הזקן ומסיים "עד כאן לשונו", מכל-מקום, משמע שלא ציין זאת אלא בכתיבת המאמר, ולא באמירת המאמר, שהיה אומר כל העניינים יחד, מבלי לציין איזה עניינים הם מרבינו הזקן, איזה עניינים מאדמו"ר האמצעי, ואיזה עניינים הם משלו...
וכן בנוגע לאדמו"ר מהר"ש ולרבותינו נשיאינו שלאחריו – אף שיש במאמריהם כמה וכמה עניינים מרבותינו נשיאינו שלפניהם, לא מצינו שיקפידו לציין המקור על כל עניין.
על-פי נגלה יש לבאר עניין זה בשני אופנים:

א) החיוב על אדם לומר דבר בשם אומרו אינו חל על תלמיד שחוזר דבר הלכה שקיבל מרבו, כיוון שהכול יודעים שעיקר תורתו היא ממה שקיבל מרבו. ואפילו מי שקיבל משני רביים, הנה אם אחד מהם הוא רבו מובהק, הרי אותו דבר הלכה שקיבל מרבו המובהק אינו צריך לומר בשמו.
ב) ישנו עוד אופן שאין אדם חייב לומר דבר בשם אומרו – באם אחרי ששמע ההלכה משיגה בשכלו הוא ונתעצמה עמו. כלומר: אף שאין זו המצאה שלו, אלא שמע זאת ממשהו אחר, מכל-מקום, לאחר ששמע הדבר, התייגע בזה עד שנתעצם בשכלו. וכיוון שעכשיו אומר זאת (לא מצד שמיעתו, אלא) מפני שכך מתקבל בשכלו – אינו צריך לאומרו בשם אומרו.

...על-פי זה יש לבאר גם על-פי נגלה טעם הנהגת רבותינו נשיאינו, שמביאים במאמרים כמה וכמה עניינים מרבותינו נשיאינו שלפניהם, ואינם מזכירים אותם בשם אומרם – שזהו כיוון שנתעצמו עם העניין. וכידוע הסיפור, שפעם הוצרך כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע לומר מאמר ממאמרי אביו, כ"ק אדמו"ר מהר"ש, והמאמר עדיין לא נתעצם עמו, ונסע על ה"אוהל" של בעל המאמר, כדי להתעצם עם המאמר, ולאחרי כן אמר את המאמר.

ומזה מוכח שאמירת המאמרים אצל רבותינו נשיאינו היא באופן שתחילה מתעצמים עם המאמרים.

(תורת מנחם – תשח"י – כרך כג, עמ' 56-58, בלתי מוגה)

תעשינה, ויעשה את כל העניינים שהקב"ה ציוה שמוכרחים לעשותם, "כי הם חיינו ואורך ימינו"⁸.
ובפשטות – ללמד אותו אודות ציצית, אודות פיאות, אודות שמירת שבת, אודות מאכל כשר, אודות ברכת הנהנין, ואפילו אודות אמירת "שמע ישראל" קודם השינה ואמירת "מודה אני" בעת הקימה – כיון שבנוגע לכל עניינים אלו אין על מי לסמוך.

ויתירה מזה: כאשר עניינים הנ"ל אינם כדבעי, אזי גם התורה שלומד יכולה להיות באופן ש"עושר שמור לבעליו וגו"⁹ – אינני רוצה לצטט את סיום הפסוק...

מדובר אמנם אודות עניין שהתורה קוראת אותו בשם "עושר", היינו, שזהו עושר אמיתי – רכוש של תורה, שעל זה נאמר "דעת קנית מה חסרת"¹⁰, "אין עשיר אלא בדעת"¹¹, ואף על פי כן, הרי זה יכול להיות באופן ש"לא זכה"¹², שאז לא די שאין זה "סם חיים", אלא אדרבה, שנעשה דבר המזיק!

הן אמת ש"אין דברי תורה מקבלין טומאה"¹³, היינו, שבנוגע לתורה עצמה לא נעשה שום נזק; אבל בנוגע לאדם הלומד – הרי זה "כזורק אבן כו"¹⁴, יש הנפרד שלו, שזהו עניין של עבודה-זרה, כך, שכאשר מוסיפים עוד אבן, אזי נעשית רחמנא-ליצלן עבודה-זרה גדולה יותר, בעלת חשיבות יותר¹⁵.

ג. והדגשה נוספת בזה:

כאשר נמצאים במדינה כזו שמפני כמה סיבות הסדר הוא אצל חלק גדול מן הנוער שרוב היום ורוב הלילה עסוקים הם בעניינים שאינם של תורה ומצוות – הרי בודאי היה צריך להיות בפשיטות אצל כל אלו השייכים לחינוך הכשר, שכל רגע מאותם שעות אחדות – "שארית הפליטה" –

(8) נוסח תפלת ערבית.

(9) קהלת ה, יב.

(10) תנחומא ר"פ ויקרא. ועוד.

(11) ראה כתובות סח, סע"א.

(12) יומא עב, ב.

(13) ברכות כב, א. וש"נ.

(14) חולין קלג, סע"א.

(15) ראה גם לעיל [תורת מנחם] ע' 135. וש"נ.

היהדות – אמונה באלקים חיים, והיינו, להחזיר בו את ההכרה שאין זה באופן שהקב"ה נמצא באיזה-שהוא מקום מעבר לגבולה של אמריקא ("פון יענער זייט גרעניץ"), ורק מזמן לזמן מתקשרים עמו באמצעות חוט טלפון ("דורך אַ וואַייער"), או כמו בימינו שיכולים להתקשר גם ללא חוט, על ידי גלי אויר בלבד, ולאחרי "שיחה" של מחצית השעה אין עוד קשר ביניהם, כיון שהקב"ה נמצא "ברקיע השביעי", ואילו הוא נמצא ב"ונייטע-סטייטס אָו אמריקע"...

תפקידה של השיבה לשרש ממנו דעה נפסדת זו – להכירו שדעה זו מעמידה בסכנה את חייו, לא רק חיים רוחניים, אלא אפילו חיים גשמיים – שיכולה להיות מציאות במדינה זו ובמקום זה ללא הקב"ה!

ובמילא מובן שאי אפשר לבנות כתלים וגג לפני שמעמידים את היסוד, כי, לאחר שישנו יסוד חזק, אזי ככל שיוסיפו בבנין הכתלים והגג דיוטא על גבי דיוטא הרי זה טוב ויפה, אבל כאשר אין יסוד, או שישנו יסוד רעוע שמתנדנד, הרי סביר שאם יוסיף עוד דיוטא, אזי יחרב כל הבניין, ונמצא, שעומד לבנות בנין מבלי לידע אם יהיה זה "תפארת אדם לשבת בית"⁵, או (כפי שכתוב במקום אחר) "בתייהם קבריהם"⁶ רחמנא-ליצלן...

ב. וכיון שכן, מובן ופשוט, שכאשר מקבלים תלמיד, הרי מה שצריך "לבנות" אותו הוא – לעורר את נקודת היהדות שהיא בעולם בנפשו פנימה (ועדיין אינו יודע אודותה), שתבוא מן ההעלם אל הגילוי;

ואחר כך צריכים לגשת לעניין השני – להמשיך בו קדושה, לומר לו, ש"יהדות" אינה מתבטאת בהכרזה "אני יהודי", יהודי בלב, שהרי "רחמנא ליבא בעי"⁷, גם אם ישתתף בכל מפגני הזעקה עבור הצלת ישראל ונגד אומות העולם כו', אלא צריכים לחיות את חיי היום-יום באופן שאפילו במחשבה – ועל אחת כמה וכמה בדיבור, ועל אחת כמה וכמה במעשה – לא יעבור על אחת ממצוות ה' אשר לא

(5) ישע"י מד, יג.

(6) תענית כב, ב. הובא ברמב"ם הל' תעניות פ"ב הט"ו.

(7) זהר ח"ב קסב, סע"ב. ח"ג רפא, ריש ע"ב. וראה סנהדרין קו,

ב ובפרש"י.

החינוך שבעבר, מונח הוא בד' אמות שלו, ושוכח שלקח על עצמו אחריות, "מלאכת שמים":
 ההורים נותנים בידיהם את הילדים ואומרים להם: הנה לפניך "גולם" שלא זו בלבד שלא נגמרה צורתו, אלא יתירה מזה, שלא הותחלה צורתו, וכל מה שתצליח לפעול בו מוטב, ומישהו אחר במקומך לא יעשה זאת; ולהוי ידוע לך שבכל יום, לאחר השעה השלישית או הרביעית, עסוק הילד עם עניינים "שאינ בהם ממש" (כלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמרו¹⁹), וכאשר הנער (או הנערה) יהיה בן כך וכך שנים, אזי לא יהיה לו עסק עם עניינים של ישיבה כלל, כיון שיצא לעולם ויהיה "יענקי"²⁰ כמו כל שאר ה"יענקיס"...

שמוקדשים לחינוך בד' אמות של תורה, צריכים להיות מנוצלים לבנין היסוד, ואחר כך, כשיישאר זמן פנוי, יתחילו לבנות את ה"קומה הראשונה", ובעזרת השם יתברך, כשתהיה שעת הכושר עוד יותר, יוסיפו לבנות עוד קומה ועוד קומה, עד לבנין ש"מוצב"¹⁶ ארצה וראשו מגיע השמימה"..."
 ואף על פי כן, עד כדי כך החושך הוא כפול – שאפילו עניני היהדות ועניני מצוות מעשיות שהיו מקדישים להם שימת-לב גם בישיבות שהיו בזמנים שלפני זה מעבר לים (שאז לא היו צריכים לחשוש בנוגע לעניינים של יראת שמים וקיום מצוות מעשיות, ואף על פי כן, עשו משהו גם בעניין זה) – הנה בימינו אלו, למרות שיודעים

להעלות הדיבור, לבין "מי שלא הגיע למדרגה זו" עיין שם].
 וב'בית אהרן' להרה"ק מקארלין על הפסוק "כי פי המדבר אליכם בלשון הקודש (רש"י)", "הגם שדיבר עימהם בלשון מצרי, היה הכול לשון-קודש כי יוסף נקרא יוסף הצדיק וברית הלשון מכוון כו".
 וכל האמור בא בתוספת לקביעתו של הרבי שמטרת רבותינו נשיאינו לברר את הלע"ז, כפשוטו וק"ל.
 (לרשימה זו נעזרתי בתוספת לגיליון 'המודיע' י"א בטבת תשע"ב עמ' כא-כב)

מעתי, תוכן הדברים קובע אם הוא קודש ולא השפה.
 וכמבואר בספרים (שארית ישראל להרה"צ וכו' מווילדניק – שער שובכי"ם דרושו) בדיוק מאמר חז"ל שלא יהא דיבורך של שבת (ולא "דיבורך בשבת") כדיבורך בחול – שעיקר הכוונה הוא להוסיף "הבל וחום דקדושה"..." דיבור של שבת, נקרא אף בכל לשון, רק שיהיה דיבור של קדושה בחינת שבת, לא יהא כדיבורך של חול... שבת הוא בחינת קדושה למעלה מבחינת הגבול".
 [עוד הבדל בשארית ישראל שם שמחלק בין "גדולי הנפש אשר על ידם מתעלים העולמות כדיבורים, הם מדברים בלשון הקודש, בשביל

ההורים נותנים בידיהם את הילדים ואומרים להם: הנה לפניך "גולם" שלא הותחלה צורתו, וכל מה שתצליח לפעול בו מוטב, ומישהו אחר במקומך לא יעשה זאת

ואף על פי כן, מתעסקים הם בעניינים שנמצאים "ברקיע השביעי" – כמו פלפול בדברי הרמב"ם, שהרי התורה מושרשת בעצמות ומהות א"ס ב"ה – אבל, התפקיד שלו הוא לא לתרץ רמב"ם; זהו אמנם דבר גדול ("אָ גוואַלדיקע זאָך"), אבל התפקיד שלו הוא – שהילד הזה שקיבל לידיו, שאינו יודע לא צורת אל"ף בקריאה ולא אל"ף בעיקרי ויסודי היהדות – יתחיל לעשות ממנו יהודי ("מאַכן פון אים אַ אידן")... בבחינת "הנפש אשר עשו בחרן"²¹.
 ומה שירצו לתרץ את עצמם בכך שהיו עסוקים בעניינים נעלים – ואכן האמת כן הוא, שהרי מה יכול להיות נעלה יותר מלימוד התורה, וכמאמר רז"ל²² שכל חפצי שמים אינם שווים לדבר אחד של תורה – הנה במה דברים אמורים, אילו לא

שהנער או הנערה נמצאים ברשותם רק למשך שעות אחדות ביום, וכל שאר הזמן גוזלים את חייהם עבור עניני הרשות או באופן גרוע יותר רח"ל, וצריכים לחשוב כיצד לבנות מן היסוד – מנצלים את הזמן כדי לבנות עניינים של "תפארה" (אמנם עניינים של קדושה, אבל) באופן של "מגדל הפורח באויר"¹⁷, כיון שחסר היסוד שבדבר, היינו, שלא מכינים גולגולת להגן על המוח, וכן כתפיים, ידיים ורגלים, שישמרו על המוח ויוליכו אותו למקום שבו צריך להימצא מוח אנושי, ולנצל את הידיעות בצד הטוב, ולא באופן של "חכמים המה להרע להיטיב לא ידעו"¹⁸.
 וגם אלו שנמצאים במוסדות גופא ותפקידם לעסוק בכך (כי מכיוון שמצד עצמם הם יראים ושלמים, צריכים הם להכיר מה שחסר לתלמידים) – הנה ככל שהוא מקושר יותר עם העבר ועם דרך

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'
 ישירות הביתה באמצעות הדואר
 מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב'4 תשלומים)
 מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב'2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:
 'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840.
 כמוֹכן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

19) ד"ה באתי לגני ה'ש"ת ספ"ה (סה"מ תש"י ס"ע 118).
 20) = כינוי לתושבי צפון-מזרח ארה"ב.
 21) לך לך יב, ה.
 22) ירושלמי פאה פ"א ה"א. הובא בלקו"ת אחרי כו, ד.

16) לשון הכתוב – ויצא כח, יב.
 17) ראה זח"ב צב, א.
 18) ירמ' ד, כב.

היה לוקח על עצמו מלאכה זו, שעל ידי זה לוקח הוא אחריות על נשמה של בן או בת ישראל; וכיון שלקח על עצמו אחריות זו – הרי מונח בידו "פקדון", ושום דבר לא יעזור לו: עליו לספק לו עוד ועוד ("ער דארף אים צושטעלן און צושטעלן") – להתחיל לעשות "צורה" ב"גולם", ועד שתגמר צורתו,

ועניין זה אינו יכול להיעשות באופן אחר, אלא אם כן יתחילו לספר לילדים מהי יהדות, ולהשגיח עליהם אם הם מקיימים מצוות מעשיות בפועל – לא בגלל שיש צורך להשגיח שלא יעברו במזיד

עניין נעלה בתורה, מבלי לשאול אותו אם אמר "מודה אני", אם נטל ידיו, ואם בירך ברכת התורה – הרי זו שאלה אם מותר ללמוד עמו תורה! וכאשר לומדים עמו תורה מבלי לסכם תחילה שעליו לדעת שלאחרי הלימוד צריך להתפלל מנחה, ולהתפלל מעריב, וליטול ידיו לאכילה – אזי מכניסים אותו רח"ל למעמד ומצב שעליו נאמר²⁶ "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי". ומי הוא האשם בכך – "ואשימם בראשיכם"²⁷, "ואשם" חסר יו"ד, כדאיתא בספרי²⁸ שהאשמה תלויה בראשים, ובנדון דידן הרי זה המלמד,

כיון שלקח על עצמו אחריות זו – הרי מונח בידו "פקדון": "ער דארף אים צושטעלן און צושטעלן" – להתחיל לעשות "צורה" ב"גולם"

ח"ו, אלא בגלל שאינם יודעים כמה המדובר; ורק לאחרי שכל זה מובטח, אזי יש רשות – ואז יש גם תועלת בכך – ללמוד עימהם עניינים נעלים שבתורה.

ד. לכאורה יש להקשות על זה ממאמרי חז"ל²³ "הלואי אותי עזבו ותורת שמרו", "וויתר הקב"ה על כו' ולא וויתר על מאסה של תורה".

והמענה לזה – שהמדובר הוא אודות אלו שידועים אודות מצוות, יודעים אודות עבירות, ויודעים אודות לימוד התורה, אלא שעושים להכעיס, ואף על פי כן, יש לקוות שכאשר ילמדו תורה, אזי סוף כל סוף "המאור שבה מחזירו למוטב", בגלגול זה או בגלגול אחר (כמו שכתב רבינו הזקן בהלכות תלמוד-תורה²⁴ ובתניא²⁵); אבל כאשר מדובר אודות ילד שאין לו ידיעה כלל, הוא רוצה לקיים אלא שאינו יודע מה וכיצד – הנה כאשר מגיע ילד כזה ומתחילים ללמוד עמו

או הראשישיבה או הראשימיתכתא שברשותו נמצאת כתה זו.

אלא מאי, הטענה של הראשישיבה היא, שלישיבה יש "משגיח" ו"מנהל", ויש בה חוקים וסדרים, כך שהבחור מגיע אליו לאחרי שכבר עבר כמה וכמה כיתות שבהם היו צריכים ללמוד כל העניינים הנ"ל – הנה אודות טענה זו יכול להתדיין עם שאר המלמדים וראשיהשיבה, מדוע שלחו אליו נער שאינו יודע אודות התחלת היהדות, ובמילא, אין לו מה לעשות עמו; אבל הנער עצמו – אינו אשם בכך!

הנער טוען ואומר למלמד או הראשישיבה: נשארו לי שעות ספורות בלבד בכל יום, שבהם היה ביכולתך לפעול שהנשמה שלי תהיה דבוקה בה' אלקים, שעל ידי זה "חיים כולכם היום"²⁹, ותמורת זה ניצלת את הזמן עבור עניינים שהם לחדד את המוח בלבד...

(26) תהלים ג, טז. וראה הל' ת"ת שם.

(27) דברים א, יג.

(28) הובא בפרש"י עה"פ.

(29) ואתחנן ד, ד. וראה אבות דר"נ ספ"ד.

ולא בספרי המקובלים לבד אלא גם בפוסקים. ה'באר היטיב' כתב: "והנשמר מלדבר כ"אם בלשון הקודש בשבת – תבוא עליו ברכה".

וב'משנה ברורה' בשם אליהו רבה: "והנשמר מלדבר דברי חול, קדוש יאמר לו. ואנשי מעשה נזהרים ביותר מזה, שלא לדבר בשבת אפילו דברים הכרחיים, כי אם בלשון הקודש. ונראה שטעמם הוא למגדר מילתא, כדי שלא יבוא לשיחה בטלה".

ולפניכן מצינו לרבי יצחק אייזיק שטיין בביאורו על סמ"ג השלם (לא תעשה סה):

"ונראה לי מנהג יפה לדבר בשבת בלשון הקודש, א) כדי למעט בשיחה. ב) וגם כדי שלא יהיה דיבורך של שבת כדיבורך של חול, כפשוטו. ועוד ג) משום הא דגרסינן במסכת שקלים "...כל מי שקבוע בארץ ישראל.. ומדבר בלשון הקודש... שהוא בן העולם הבא". שמע מינה דמדה טובה היא לדבר בלשון הקודש, ובחול שרבו העסקים, בקושי יש לדבר בו. מה שאין כן בשבת שהוא יום מנוחה ופנוי מעסקי העולם, ויום שכולו לעבודת השם יתברך. לכן טוב לתפוס מדה טובה זו, לדבר בו בלשון הקודש".

ובספר יוסף אומץ: "ואנשי מעשה בארץ ישראל אין מדברים בשבת, רק בלשון הקודש. ומלבד הקדושה מהלשון בעצמה, ומסתמא על-ידי כן נמנעים ביותר מדיבור האסור והמגונה".

רבים מתלמידי הבעל שם טוב נהגו במנהג זה – ולדוגמה בספר 'משמרת שלום' (לר"ש מקוידנוב) בהלכות סוכה: "ואבא מארי צ"ל לא היה מדבר בשבת ויום טוב, כ"אם בלשון הקודש, וכן בסוכה כל ימות החג". וכן נהגו רבים וטובים!

כל דיבורם ושיחתם – קודש!

מעתה יש לבחון בדרך הפשוטה מאיזו סיבה דיברו רבותינו נשיאינו באידיש ולא אימצו את מנהג המקובלים והפוסקים?

הנה, הרבי מזכיר את מנהג כ"ק אדמו"ר

מוהרי"צ א) עניינים סתם, ב) ענייני תורה ג) ענייני פנימיות התורה.

לגבי ענייני תורה ופנימיות התורה – מפורש שגם האר"י ז"ל נהג לאומרו בלע"ז: "וכשהיה מספר איזה דרוש לחברים, היה מבארו בלע"ז, כדי שיבינו היטב" (פרי עץ חיים שער השבת פכ"ב). וגם ב'אור צדיקים': "אם לא שמפרש איזה דבר תורה לעם שאין מבינים יפה אלא בלשונם".

והנה הבאר היטב הוסיף: "כי 'מחלליה' נאמר על מי שמדבר גם כן דברים בטלים בשבת". ולכאורה, כאן טמון ההסבר: אצל רבותינו נשיאינו, שכל הגה ושיח שלהם היה קדוש, הרי גם "עניינים סתם" קדושים הם – ואינם דברים בטלים במכל-שכן שאפילו "שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה לימוד", ובוודאי לא היו שייכים אצלם הטעמים (א) למגדר מילתא, כדי שלא יבוא לשיחה בטלה. (ב) להימנע מדיבור האסור והמגונה. ג) להימנע משיחה סתם.

וכמבואר ב'דרך מצוותיך' לאדמו"ר הצמח צדק עמ' קה: שיחת חולין של ת"ח צריכה לימוד... גם במה שאומר כלאחר יד... צריכה לימוד עד שהיא חכמת אלקות ממש... שהן הן רצון העליון ב"ה. ויש להוסיף בזה ובהקדים:

בשולחן ערוך סימן שז סט"ז פסק הב"י: מליצות ומשלים של שיחת חולין... וכן ספרי מלחמות אסור לקרות בהם בשבת כו'.

וכתב הרמ"א: הא דאיסור לקרות בשיחות חולין וסיפורי מלחמות היינו דווקא אם הם כתובים בלשון לע"ז אבל בלשון הקודש שרי. ונימק דבריו המגן אברהם: "דהלשון בעצמו יש בו קדושה".

אבל אדמו"ר הזקן כתב בסעיף ל: "וכן ספרי מלחמות (ודברי הימים של מלכי אומות העולם) וכן מליצות ומשלים של שיחת חולין... אסור לקרותן בשבת... אף אם כתובים בלשון הקודש". מה שאין כן "אותן ספרי דברי הימים שיוצא מהם עניני מוסר ויראת שמים... מותר לקרותו אפילו בשבת אפילו כתובים בלע"ז".

[ומקור דברי אדמו"ר הזקן בב"ח ובט"ז, וראה גם בשער הציון למשנ"ב שם מה שציינתי.]

דיבורי רבותינו נשיאינו בשבת

גם בשבת דיברו רבותינו נשיאינו באידיש ולא בלשון הקודש • ספרים רבים עוסקים במעלת הדיבור בלשון הקודש בשבת, ומדוע אכן לא נזהרו בכך רבותינו נשיאינו? • תיווך והסבר בדרך אפשר בהבדל שבין שיחת חולין לאמירת דברי תורה חלק ח' בסדרת "יסודות בהררי קודש"

הקודש – הרי בזמן שנותר בגלות דיברו באידיש כדי לברר הלשון ואת כל המדינה (בה רובה של בני ישראל דיברו באותה שפה).

בירור שפת האומות

בהתוועדות שבת קודש פרשת קדושים תשכ"ח (שיחות קודש תשכ"ח כרך ב' עמ' 94) התייחס הרבי לעובדה שרש"י מביא בייטויים "בלעז" – בלשונות האומות, והסביר כי המקור לכך הוא בתורה שגם היא קשורה בלשונות נוספות ללשון הקודש, שבה נכתבה, כמאמר חז"ל: "ארמית מן התורה מנין? שנאמר 'גו שהדותא'... "אנכי – לשון מצרי", וכו'. ובמיוחד, שרוב התורה שבעל־פה תלמוד בבלי וכו' בארמית וכו'.

וכן מתבטא אדמו"ר הזקן באגרת הקודש הידועה (סימן כה) (אודות הבעל־שם־טוב) "המלקט... לא ידע לכוין הלשון בדקדוק כי הבעל שם טוב ז"ל היה אומר דברי תורה בל"א [=בלשון־אשכנז או באידיש] ולא בלשון־הקודש".

וכן נהגו רבותינו נשיאינו עד לכבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר לדבר באידיש, כולל גם בשבת־קודש – דלא כאותם שהיו זהירים בכלל לדבר בשבת בלשון־הקודש – והיה מדבר באידיש בין עניינים סתם ובין עניני תורה, כולל עניינים שבפנימיות התורה; ועם היות שמתקברים לזמן משיח ש"אז אהפוך אל עמים שפה ברורה" ואז ידברו בלשון־

הנהגת המקובלים ואנשי מעשה

לכאורה, כוונת הרבי להנהגת המקובלים כמו האריז"ל שעל הנהגתו זו איתא ב'פרי עץ חיים' (שער השבת פכ"ב): "מורי ז"ל היה נזהר מלדבר בשבת, כי אם בלשון הקודש".

כך גם ב'משנת חסידים' (מסכת ליל שבת פ"ו) "ויהיה נזהר שלא לדבר כל השבת, אפילו דברים הצריכים, אלא בלשון־הקודש".

וב'אור־צדיקים': "אין לדבר בשבת ויום טוב, אלא בלשון הקודש". בעקבותיהם כנראה כתב אף השל"ה: "ואף בדברים ההכרחיים, לדבר, נוהגים אנשי מעשה שלא לדבר בשבת, אפילו ההכרחיים, כי־אם בלשון־הקודש ולא בלשון חול, כי קדוש היום לאדונינו. ושבת אות הוא בינו יתברך לבינינו, על כן אין לדבר אלא בלשון הקודש, אף מה שמוכרח לדבר".

עניינים אלו – ממשיך הנער בדברי טענתו – המלמד או הראשי־שיבה יש להם טעם בהם; אבל הנער עצמו – אינו יודע איזו תועלת תהיה לו מהם, בה בשעה שלאחרי שעת הלימוד עסוק הוא במשך כ"ג שעות המעת־לעת בעניינים שמושכים אותו לצד השני, עניינים שמטמטמים את המוח והלב, כך שהתורה אינה יכולה לחדור בו, כיון שישנם באמצע כמה וכמה עניינים המפסיקים שאינם מניחים שיוכל להתקשר עם התורה.

ה. דובר לעיל – שהתוועדות הוא עניין של שמחה, ובכלל הסדר בחב"ד אינו עניין של אמירת מוסר³⁰, אלא עניין של חסידות, שזהו עניין של קירוב. ובכל אופן, כוונתי בכל האמור היא – לעורר את כל אלו שבידם לשנות את המצב,

(30) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ז ס"ע 280. וש"נ.
(31) אגרות־קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' תצא (נעתק ב"היום יום" ח אדר י"ד, א).

ולפעול עניין זה – הוא התפקיד לא רק של אלו שמלמדים בגן־ילדים (שזהו דבר הפשוט שהיה בכל המקומות ובכל הזמנים), ולא רק של אלו המלמדים בחדרים ותלמוד־תורה, ואפילו לא רק של אלו שמלמדים בשיבות קטנות, אלא גם של הרמ"ם בשיבות גדולות, ואפילו בכתות היותר גבוהות!

כבר עבר הזמן שהמלמדים וכו' מרמים את עצמם [כידוע פתגם אדמו"ר מהר"ש³²: את הקב"ה בודאי לא מרמים, וגם אנשים לא מרמים; מרמים רק את עצמם] לומר "אני את נפשי הצלתי": משלמים לי עבור כך וכך שעות, והנני ממלא בשלימות את מכסת השעות בלימוד עם התלמידים, ויותר מזה לא נדרש ממני! מענה זה (שהוא ממלא את מכסת השעות)

הנער טוען למלמד או הראשי־שיבה: נשארו לי שעות

ספורות בכל יום, שבהם היה ביכולתך לפעול שהנשמה שלי תהיה דבוקה בה' אלקים, שעל ידי זה "חיים כולכם היום"!

אינו שייך לדיון עם בעל הטענה שטוען נגדו; הוא מתדיין עם ראובן, בה בשעה שמי שטוען נגדו הוא שמעון! ובנדון דידן, בעל הטענה הוא (לא הנהלת הישיבה שמשלמת לו עבור שעות הלימוד, אלא) התלמיד שהוריו שולחים אותו לישיבה מתוך תקווה שיחזור מהישיבה בתור "מציאות" של קדושה, ולא דבר קרוב, שכל פעולתו היא היפך התורה והמצוה רח"ל.

ולכן, בכל מוסד ומוסד ובכל כתה וכתה, מבלי הבט על "תכנית הלימודים" – אם רוצים שיגדלו תלמידים שלא יקדיחו רח"ל תבשילם כרבים³³, שאז נעשה מעמד ומצב ד"תלמיד שגלה" ובמילא "מגלין רבו עמו"³⁴ – יש להשגיח ולבחון אם התלמיד יודע אודות יסודי היהדות,

(32) ראה סה"ש תש"א ע' 100. לעיל ע' 77. וש"נ.
(33) ראה ברכות ז', רע"ב. סנהדרין קג, סע"א.
(34) מכות י"ד, א.

בדרך של גאולה

הגאולה – חלק מעבודת ה'

...בראשי תיבות ד"אלול" מרומזת כללות העבודה בג' הקוין דתורה, עבודה (תפלה) וגמילות חסדים, שעליהם "העולם עומד" ו"העולם קיים", וכן עניין התשובה – היסוד וההקדמה לכל ענייני העבודה.

זאת ועוד:
 "אלול" ראשי תיבות "אשירה לה' ויאמרו לאמר" (או "לה' ויאמרו לאמר אשירה") – שירת הים, אשר בשירה זו נרמזת גם השירה דלעתיד לבוא, "שיר חדש", כמאמר רז"ל "אז ישיר, שר לא נאמר אלא ישיר", לשון עתיד.

ונמצא, שבראשי תיבות דאלול מרומז (בהוספה על תורה, עבודה, גמילות חסדים ותשובה) גם עניין הגאולה – תכלית השלימות דכל מעשינו ועבודתנו בתורה עבודה גמילות חסדים ותשובה. ויש להוסיף, שעניין הגאולה הוא (לא רק תכלית השלימות דמעשינו ועבודתנו, אלא) גם חלק מהעבודה עצמה:

לכל לראש – האמונה בביאת המשיח והציפייה לבואו, אשר עניין זה הוא מיסודי הדת, וכפסק דין הרמב"ם: "כל מי שאינו מאמין בו (במלך המשיח) או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר ("שכל הספרים מלאים בדבר זה") אלא בתורה ובמשה רבינו כו'.

כולל – הבקשה והתביעה והצעקה כו' שיבוא משיח צדקנו תיכף ומיד, כפי שמבקשים בתפלת העמידה ג' פעמים בכל יום (כולל – שבתות וימים טובים): "ותחזינה עינינו בשוכך לציון", ובתפלת י"ח ברכות... – מקדימים: "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח... כי לישועתך קיוינו כל היום", אשר עלידי זה מקרבים וממהרים את ביאת משיח צדקנו (כמדובר כמה פעמים בארוכה).

בעבודת ה' מתוך "גאולה" מתבטלות כל הפרעות

ועוד וגם זה עיקר:

כדי שהעבודה בכל ענייני התורה ומצוותיה תהיה כדבעי – צריך להיות האדם העובד במצב של גאולה, היינו, גאולה מכל עניינים המבלבלים כו', על דרך מאמר רבותינו ז"ל "לא ניתנה התורה כו' אלא לאוכלי המן", שלא היו להם בלבולים מענייני העולם, מכיוון ש"אכילתם" (כולל גם כל שאר צרכיהם) הייתה מן המוכן, "לחם מן השמים", שאין בו פסולת כו' (ועל-דרך-זה "שמלתך לא בלתה מעליך" – מכיוון ש"ענני הכבוד היו שפין בכסותם ומגהצים אותם").

ולכן כאשר יהודי יודע וחושב ומתבונן כו' שמצב הגלות אינו אלא ל"רגע קטן" בלבד, ותיכף ומיד ממש תבוא הגאולה האמיתית והשלימה – הרי כל ההעלמות וההסתרים דחשכת הגלות אינם מפריעים לו לעבוד עבודתו מתוך שמחה וטוב לבב (להיותם דבר זמני בלבד, ודוגמתו בהלכה – שינוי החוזר לברייתו לאו שמייה שינוי) ובמילא, יכולה להיות עבודתו באופן של גאולה, מעין ודוגמת הגאולה העתידה, ועל דרך "עולמך תראה בחייך".

(מהתוועדות ש"פ ראה תשמ"ו, התוועדות תשמ"ו ח"ד עמ' 297 בלתי מוגה)

העולם, כדאיתא בירושלמי³⁶ על הפסוק³⁷ "לא-ל גומר עלי" – אזי יכולים לילך מדריגה אחת קדימה וללמוד עימהם גמרא, ועד לפירוש היותר עמוק ב"גמרא", שקאי על פלפולה של תורה, ואז יכולים גם להגיע להגדיל תורה ולהאדירה, שיגדלו גאונים ומחדשי חידושים, לשם ולתפארת (לא בקו ההפכי רח"ל), שהתורה תהיה שמחה בהם והם יהיו שמחים בתורה.

ז. כל האמור לעיל אינו עניין של "מוסר", ולא עניין של "דרשה", ואפילו לא עניין של "פלפול"... כוונתי היחידה היא – אולי יתבוננו בכל הנ"ל וינהיגו בכל הכתות שבכל המוסדות לימוד של יהדות,

ובזה גופא – לא בעניינים מופשטים ("פארשפיצטע עניינים"), שבהם צריכים לפצל שערה לשתיים, אלא לספר להם אודות העניין של השגחה פרטית, היינו, שהקב"ה משגיח עליו בכל פרט ופרט: בכל שעה ובכל רגע, גם בשעת אכילתו ושתייתו – עומד הקב"ה ומביט ובוהן מעשיו והנהגתו, וכיוצא-בזה,

ואם רצונו הצלחה ברוחניות, או אפילו בגשמיות – יש לו "צינור" אחד ויחידי: להתקשר עם הקב"ה,

וכיצד מתקשרים עם הקב"ה – כאשר על כל צעד ושעל ישאל את עצמו: מה כתוב בשולחן-ערוך או קיצור שולחן-ערוך, כיצד עלי להתנהג, האם עלי לעשות באופן כך או באופן כך.

ולאחרי כן יכולים ללמוד עימהם תורה, ולימוד התורה יהיה בהצלחה, ויעמידו "דור ישרים יבורך"³⁸ – "ושננתם לבניך אלו התלמידים"³⁹. וכאשר נצא לקבל פני משיח – נלך "בנערינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁴⁰, וכל מלמד יוכל לומר: "ראו גדולים שגידלת".

(קטעים מהתוועדות י"ד שבט ה'תשט"ו. תורת מנחם כרך יג, עמ' 227-239)

36 כתובות פ"א ה"ב. ו"ש"נ.

37 תהלים נו, ג.

38 שם קיב, ב.

39 ואתחנן ו, ז ובספרי ופרש"י עה"פ.

40 בא י"ד, ט.

ויתירה מזה – אם הוא יודע בפשטות בנוגע לפועל: דיני ברכת הנהנין, דיני הפסק בתפלה, דיני טלית קטן, דיני מוקצה בשבת, וכיוצא-בזה כל פרטי הדינים שנתבארו בקיצור שולחן-ערוך, אשר בעונותינו הרבים, הנה כאשר רק לומדים לקרוא ללא נקודות... מניחים הצדה את ה"קיצור שולחן-ערוך", כיון שזהו ספר שמיועד עבור "עמי הארצים"... ואילו הוא, לא מתאים לו ללמוד בספר שרמת הפלפולים שבו היא פחותה מזו שב"קצות-החושן" או "כרתי ופלתי", או לכל-הפחות לתרץ קושיא של "שער המלך" וכיוצא-בזה.

ו. [...] ולכן... לכל לראש – הכרח גמור שבכל מוסדות חינוך ילמדו עיקרי היהדות עם כל הילדים, מן הקטן ביותר עד הגדול ביותר, וכאמור לעיל, שצריכים "לבנות" את הילדים באופן שמקשרים אותם עם הקב"ה "כדרך אכילתן" ו"כדרך הנאתן", ואח"כ לעשות מהם עניין של קדושה על ידי מצוות מעשיות, ורק אחר כך יכולים לעשות מהם "מציאות" – "מציאות" של יהודי שהוא עניין התורה ומצות.

וכמו כן בהכרח להנהיג במוסדות חינוך לימוד הלכה למעשה – לכל-הפחות על ידי התלמידים בעצמם – לימוד הלכות הנצרכות בחיי היום-יומיים (כפי שמבאר אדמו"ר האמצעי בהקדמתו לשולחן-ערוך בעניין לימוד השולחן-ערוך "לתועלת ידיעת דיני התורה, כפי המבואר בהלכות תלמוד-תורה"), שרובם הם בשו"ע "אורח-חיים", ומקצתם בשו"ע "יורה-דעה", ובמדה פחותה יותר בשו"ע "אבן-העזר" ו"חושן-משפט"; ולאחרי כן צריכים לבנות את התלמיד שיהיה לומד תורה ומחדש בתורה – שזהו אופן הלימוד "לאפש" לה³⁵.

וכך, הנה בכתות הגבוהות שמקדישים את הזמן ללימוד שענינו להגדיל תורה ולהאדירה – יעמידו "פוסקים" בירושלם, דהיינו, בעלי הוראה, שיועידים לפסוק הלכה בפשטות בלי חכמות...

[...] הנה כאשר מחדירים אצל הילדים את ההכרה שמציאותו של יהודי אינה אלא אלקות, תורה ומצוות, והתורה משנה את טבעיות ומציאות

(35) זח"א יב, ב. הובא בתו"א מקץ לט, ד.